

30 januari 2019

nummer 74

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Wat vertellen we a.s. hbo'ers over de mogelijkheden na de Ad? **En dan specifiek om daarna de Bachelor te gaan behalen...**

➤ **Inleiding**

Het is weer tijd voor het maken van keuzes, beste a.s. studenten! Er zijn weer Open Dagen. Allerlei meelooptomomenten worden georganiseerd. De aanmelding moet – hoewel niet wettelijk verplicht, maar wel handig om niet onverwacht voor een Gesloten Poort te staan – voor 1 mei plaatsvinden. En dan zijn er de studiekeuzechecks, in allerlei soorten, vormen en maten. Werk genoeg!

Nu de Ad voor de tweede keer bij de inschrijving als zelfstandige opleiding staat vermeld, zal elke hogeschool onderhand wel voor zichzelf hebben bepaald hoe om te gaan met de keuze die de a.s. student heeft uit de Ad en de Bachelor. Ook als de hogeschool zelf weinig Ad's in de aanbieding heeft of deze alleen maar in specifieke richtingen kent, zal mogelijk moeten worden doorverwezen naar een collega-hogeschool als de Ad toch echt de eerste keuze is.

Ook zal men al hebben uitgezocht wat de kenmerkende verschillen zijn, gelet op de types a.s. studenten. Maar dan is het mogelijk toch een probleem hoe dit alles over het voetlicht te tillen. Het heeft behoorlijk lang geduurd voordat de Ad binnen het gehele doorlopende keuzeprocess van vooropleiding (mbo, havo en mogelijk vwo) naar het hbo een structurele plek kreeg – en de nodige aandacht. Dus als zodanig is er ook werk aan de winkel.

Kunnen de hogescholen nu ook echt op alle vragen ingaan van degenen die twijfelen tussen de Ad en de Bachelor? Dat zal best een kwestie van tijd zijn, waarbij de antwoorden wel vanzelf opduiken in het verdere invoeringsproces. Er moet ervaring met allerlei zaken worden opgedaan, met de consequenties van de Ad in het gehele systeem.

Weten wat de consequenties zijn...

Het is allemaal een belangrijk gevolg van het hebben van een systeem met twee leerlijnen die voor inhoudelijke opleidingen in vier jaar tot de Bachelorgraad kunnen leiden. Het is logisch dat a.s. Ad'ers het naadje van de kous willen weten over deze route, de implicaties, de garantie en bijvoorbeeld het moment van het vastleggen van die route in combinatie met eventuele eisen die daaraan worden gesteld. Wat zeg je dan als hogeschool of liever gezegd: wat moet je formeel vertellen en waar zit de speelruimte om hiermee flexibel om te gaan?

We hebben hierover in de afgelopen jaren al vaker zaken naar voren gebracht. Maar het is nu een urgent onderwerp geworden omdat je je als hogeschool niet meer kunt verschuilen achter het zijn van de Ad van een programma binnen de Bachelor. Wat moet er in de OER staan en wat kun je allemaal publiceren in de studiegidsen?

Bij inhoudelijk verwante Ad's en Bachelor mogen ze gewoon doorgaan – zonder meer (ook als de toelatingseisen voor de Ad en Bachelor verschillend zijn, of als er voor de Bachelor een numerus fixus is, enz.). Dat is in het algemeen wel goed geregeld voor de Ad-bezitters van de eigen hogeschool... Maar hoe om te gaan met degenen die na de Ad:

- een inhoudelijk verwante (denk aan gelijke namen) Bachelor willen gaan doen bij een andere hogeschool (die bijvoorbeeld niet die Ad heeft, vandaar die keuze)
- willen beginnen met een niet inhoudelijk verwante Bachelor bij de eigen hogeschool – laat staan bij een andere hogeschool?

Alles al bekend en op papier staan?

Hoeveel hogescholen kunnen zeggen dat ze dit allemaal tot in de puntjes hebben geregeld en dat ze feilloos de juiste en beloofd-is-beloofd-antwoorden op inhoudelijke vragen kunnen geven in de komende maanden?

Nu is het ook wel zo dat er nog niet op grote schaal ervaringen zijn opgedaan met de doorstroom 'nieuwe stijl'. Dat geldt zeker voor het 'scheef doorsteken', waarbij de Bachelor niet-verwant is. Voor de rechte lijn zal al meer te zeggen zijn, mede gebaseerd op de situatie van voor 2018 met de Ad binnen de Bachelor en waarbij een leerroute van vier jaren normaal was.

Blijven die arrangementen gewoon bestaan, is een interessante vraag naar de toekomst toe. Want mogelijk kan dit op termijn leiden tot een situatie waarbij niet de ongedeelde maar de in twee stappen opgedeelde vierjarige route de standaard wordt...

In dit PamflAd daarom een aantal beschouwende stukjes, voor de te voeren discussies:

- *Kijkend naar en vanuit de a.s. student*
- *Wat is er wettelijk aan de hand en wat niet*
- *Welke aspecten lenen zich voor een nadere discussie*
- *En nog een paar nabranders...*

➤ **Kijkend naar en vanuit de a.s. student**

Als de Ad straks een normale zaak van de hbo-wereld is, is het logisch dat de a.s. student in het proces van de studiekeuze zich toch een keer vragen stelt zoals: Wat is handiger, de vierjarige Bachelor doen of eerst de Ad volgen als daarna zonder tijdsverlies met de inhoudelijk verwante Bachelor aan de gang valt te gaan? Of: Wat is voordeliger, denkend aan het opbouwen van schuld met alle effecten van dien. En: Met welke route heb ik de meeste kansen op een baan met uitzicht op een loopbaan? Elke hogeschool krijgt er op termijn mee te maken, met dit soort vragen.

In de PR en de communicatie naar de vooropleidingen toe dient standaard worden gemeld dat die twee routes er zijn, ook met twee inhoudelijk verwante (niet gelijke!) leerlijnen, en even lang in principe. Uiteraard zullen daarbij de randvoorwaarden moeten worden aangegeven. Het gaat dan om voor- en nadelen betreffende de wijze waarop de a.s. student te maken krijgt met regelingen, financiële zaken en alles wat er zich zoal in een studentenleven kan voordoen.

Een van de redenen die wordt aangevoerd om de Ad te doen, is dat je al na twee jaar een hbo-diploma hebt, en als je na twee jaren bij de Bachelor ermee stopt, je met lege handen kunt komen te staan. Maar ook kan meespelen dat aan het eind van de Ad het besef boven komt drijven dat er meer motivatie is voor een ander deel van het werkveld of dat de kansen op een baan daar groter (lijken te) zijn.

Op die wijze kan een bepaalde keuze nog wat worden uitgesteld, zeker interessant voor mbo'ers die zodoende de studielijn verlengen. Dat maakt ook voor het wettelijke collegegeld bijvoorbeeld niet uit, want dat bedrag betaal je als student nog steeds, zelfs als je na een Ad met een totaal andere Bachelor van start gaat. Maar daar staan weer andere effecten tegenover en dus moeten er afwegingen worden gemaakt.

Het is echter niet zo simpel als het lijkt om aan iemand die voor zo'n keuze staat (samen met de ouders, studiebegeleiders, decanen) een volledig beeld te schetsen om die juiste afwegingen te kunnen maken. Het gaat om het geven van concrete en betrouwbare informatie en de daarbij gegevens die passen bij jongeren die 'gewoon verder willen studeren' en nu niet meer één maar twee hbo-smaken voorgeschoteld krijgen.

Overleg met vooropleidingen over 'beelden'

Het zal ongetwijfeld al gebeuren, maar hogescholen die Ad's en Bachelors hebben in allerlei sectoren, kunnen via de decanen en studiebegeleiders van de vooropleidingen vernemen wat cruciale zaken bij hun leerlingen en mbo'ers. Wat houdt deze jongeren bezig? Wat zijn zaken die doorslaggevend kunnen zijn? Ook het bevragen van Ad-studenten om terug te blikken op hun keuzeprocessen kan veel opleveren. De conclusies daarvan zijn in specifieke sessies (beleg ze gewoon...) voor te leggen aan degenen die in de laatste jaren van de vooropleiding zitten. Het is het allemaal waard, niet alleen vanuit de jongere gezien, maar ook om de uitval in jaar 1, de switch na jaar 1 en de uitval resp. de vertraging in de hoofdfase van de Bachelor terug te dringen.

Verderop staat een lijstje met verder uit te zoeken aspecten betreffende de doorloop van de Ad naar de Bachelor. Neem die intern mee, kijk wat speelt binnen de eigen organisatie en bespreek met elkaar (ook met de vooropleidingen) hoe dit alles in de communicatie, de voorlichting en de studiekeuzecheck mee te nemen is.

➤ **Wat is er wettelijk aan de hand en juist niet**

Elke hogeschool vraagt zich af wat nu moet, wettelijk en formeel gezien, en wat eventueel dient te leiden tot een eigen strategie en daaraan gekoppelde aanpak. Daarom lopen we wat zaken langs met betrekking tot de doorgang na de Ad naar de Bachelor.

In de wet staat simpelweg dat de Ad-gediplomeerde toelating kan vragen tot elke bacheloropleiding, bij de eigen hogeschool of elders. Het is aan de ontvangende opleiding i.c. de examencommissie om vervolgens te bepalen hoe hiermee in het algemeen wordt omgegaan en wat er nog specifiek moet worden gedaan om het diploma van die bachelorstudie te verwerven. Verder is er in formele zin niet veel meer geregeld en zijn ook niet allerlei arrangementen verplicht gesteld voor de hogescholen.

Wel is door de overheid bij de verzelfstandiging van de Ad tot een eigen opleiding aangegeven dat in de OER van de Ad hierover iets moet worden gezegd en omgekeerd, dat ook de bacheloropleidingen in hun OER aangeven hoe hiermee in algemene zin wordt omgegaan. Tevens is door de overheid de verwachting uitgesproken dat er soepele leerlijnen komen, zeker binnen de eigen hogeschool voor inhoudelijk verwante Ad- en bachelor-opleidingen. Dat wil zeggen dat daarvoor de studie vier jaren omvat en blijft. Met het oog daarop zijn derhalve de formele regelingen voor de bekostiging, de ondersteuning en het kunnen lenen totaal niet veranderd.

De vraag is of een 'verwachting' in de toelichting op de wetgeving op zich ook juridische kracht en waarde heeft. Dat is niet het geval, anders dan dat hogeschool zichzelf een morele verplichting kan opleggen, en zorgt voor een programma van 120 punten binnen de bacheloropleiding als een afstudeerrichting (track) voor Ad-bezitters.

De wetgever gaat er formeel vanuit dat degene die zich voor een bacheloropleiding aanmeldt, aangeeft al een Ad-diploma te hebben en op basis daarvan al dan niet kan worden vrijgesteld van de toelatingseisen en vervolgens een programma krijgt aangeboden.

Ook verwacht de overheid dat de student goed wordt geïnformeerd over deze mogelijkheid. Maar over het hoe, ook daarbij worden geen voorschriften gegeven, dus het wordt aan de betrokken hogescholen overgelaten hoe die informatie wordt verstrekt. En nog belangrijker: wanneer dat gebeurt.

Het ligt voor de hand dat iemand zich moet kunnen voorbereiden op de overstap naar de Bachelor en daarvoor rekening kan houden met de consequenties. Als na de Ad nog drie jaar of misschien wel langer over de Bachelor moet worden gedaan, zijn er allerlei geldelijke consequenties voor de persoon. En zo zijn er wel meer consequenties te noemen.

Regelingen vroeg bekend zijn...

Het mooiste zou zijn als de arrangementen na de Ad al in een vroeg stadium bij de doelgroepen bekend zijn. Eigenlijk al voordat aan de Ad wordt begonnen, gelet op de keuzemomenten. De kans die wordt geboden om inhoudelijk door te gaan en daarvoor in totaal vier jaar uit te trekken, zal niet in twijfel worden getrokken.

Maar het wordt toch een andere zaak als bijvoorbeeld op voorhand wordt gesteld dat er ook andere bacheloropleidingen zijn waarbij het gehele traject vier jaren vergt, en die opties blijken later, bij het behalen van de Ad, in rook te zijn opgegaan. Wat te doen? Hoe zet je dit allemaal op papier, in de OER?

Dus het vooraf veel beloven rond afbuigende doorstroomtrajecten lijkt niet altijd handig te zijn. Maar alles in het luchtledige laten blijven hangen tot de uitreiking van het Ad-diploma getuigt ook niet van een klantvriendelijke benadering. Zeker als iemand op enig moment in de Ad-opleiding aangeeft te willen doorgaan met een andere Bachelor moet duidelijk zijn wat de dan te volgen procedure is.

Tweede aansluitingsmoment

Het betekent dus eigenlijk dat een hogeschool naast de reguliere mbo-, havo- en vwo-instroom in een eerste studiejaar van een opleiding te maken krijgt met een tweede aansluiting. Het valt te hopen dat dit niet leidt tot een heel gedoe, met allerlei ingewikkelde processen. Misschien moeten er echter wel 'aansluitingscoördinatoren' komen die voor een opleiding, domein of sector binnen hun hogeschool zorgen voor een structurele voorziening als het gaat om Ad-studenten die zich willen laten informeren over de voortzetting in een bacheloropleiding.

Toch kan dit voor veel mensen op dit moment erg overdreven in de oren klinken. Maar ga gewoon eens bij elkaar zitten, binnen een hogeschool en loop alle scenario's door. Het is nodig om tot werkbare arrangementen te komen, beter dan dat bijvoorbeeld vanuit het CvB de oekaze komt dat inhoudelijke leerlijnen altijd vier jaar *moeten* zijn – of nog anders: ook binnen hetzelfde domein. Dat is vanuit het CvB een logische strategie, aangezien vertraging, omwegen en extra inschrijvingen leiden tot hogere kosten en geen extra inkomsten.

Nieuwe vormen voor het instellingsbeleid rond in-, door- en uitstroom

Het draait uiteraard allemaal om de a.s. student en degene die in de Ad komt aanzetten met vragen over de doorgang naar de Bachelor en vervolgens wijst op eerdere beloftes en toezeggingen, ook door de ontvangende opleiding. De Ad-opleiding krijgt te maken met zowel een instroom- als een uitstroombelid. En de bacheloropleiding dus met twee instroommomenten en daarbij passend beleid.

Tevens is er voor de Bachelor nog sprake van de doorstroom met een hbo-bachelor naar een wo-master, waarbij het management zich moet afvragen hoe om te gaan met de route 'Ad-Bachelor-Master'.

'Ze' komen straks gewoon links en rechts aankloppen, en de gestelde vragen dienen uitermate serieus te worden genomen. De gevolgen van verkeerde keuzes en de voordelen van de beste leerroutes worden steeds belangrijker en heftig meegewogen bij het schakelen binnen het stelsel. Daarnaast staat het vast dat zodra 'men' weet dat er geen 'dead ends' meer zijn, de gevolgen van de verdere invoering van de Ad steeds meer zichtbaar gaan worden.

➤ **Welke aspecten lenen zich voor een verdere discussie...**

In de reeks met sessies komt dit thema later dit jaar ook aan de orde, als er nog wat meer ervaring is opgedaan, en hogescholen een duidelijker beeld hebben wat ze te doen staat. Maar hier alvast een lijst met aspecten van de leerroute Ad-Bachelor, om de interne discussie bij hogescholen van voedsel te voorzien.

- Wanneer communiceer je als bacheloropleiding, en derhalve ook als Ad-opleiding wat het programma formeel en vaststaand is dat na de Ad kan worden gevolgd? Ga daarbij uit van verwante en niet-verwante opleidingen.
- Wanneer wordt het proces gestart om vast te stellen of de Ad'er aan alle eisen voldoet voor een inschrijving voor de Bachelor, en kan dat ook als er nog geen formele inschrijving heeft plaatsgevonden (dus wat is het recht van een a.s. student op informatie en het doorlopen van bepaalde processen)?
- Hoe om te gaan met het verlenen van vrijstellingen (zo is het formeel) en het aanbieden van het bachelorprogramma, op basis van eerdere toezeggingen? Moet en kan de examencommissie van de bacheloropleiding dit al voor de start van het studiejaar doen of kan het formeel alleen daarna (als de betrokkene formeel een bachelorstudent is)?
- Wanneer leg je als Ad- en bacheloropleiding het raamwerk voor de doorlopende leerlijn vast, samen met de geldigheid ervan, gelet op tussentijdse aanpassingen in de eigen programma's? Hoe communiceer je al gaandeweg die aanpassingen naar de a.s. studenten en degenen die al de Ad doen, en wat zijn de rechten die ze kunnen (blijven) uitoefenen?
- Hoe wordt gegarandeerd dat dezelfde zaken worden vastgelegd in de OER'en van de Ad- en de bacheloropleidingen?
- Is er sprake van een soort harde knip, dus dat pas aan de Bachelor kan worden begonnen als de Ad is behaald? Zo niet, onder welke voorwaarden is dit wel mogelijk? Ga hierbij uit van verwante en niet-verwante opleidingen, bij de eigen hogeschool dan wel bij hogescholen waarmee wordt samengewerkt op dit punt.

- Hoe om te gaan met eigen afstudeerrichtingen binnen de bacheloropleidingen die verwant zijn met de Ad? Of is het beleid dat Ad'ers dienen aan te schuiven bij de derdejaars van de Bachelor?
- Wordt er gekozen binnen de Ad-opleiding voor een speciale route die leidt naar de Bachelor?
- Wat is bij een 'scheve' doorsteek het maximum aantal studiepunten van een brugprogramma waaraan de hogeschool nog wil meewerken, om deze mogelijk te maken?
- Is er sprake voor Ad'ers die na 2,5 jaren afstuderen, van een optie om halverwege het studiejaar met de bacheloropleiding te beginnen – binnen de eigen hogeschool?
- Hoe om te gaan met de aanmelding voor 1 mei?

Bovenstaande lijst is niet uitputtend. Zeker de begeleiding van studenten en de wijze waarop alles naar de betrokkenen wordt gecommuniceerd, zijn zaken die gedeelde verantwoordelijkheden kennen voor het management van de Ad en de Bachelor. Natuurlijk kan de aansturing van dit alles in dezelfde functie zijn ondergebracht, maar veel vaker kent de Ad-opleiding een eigen beleid – en zeker als het om de RAC's gaat.

Er zal ongetwijfeld sprake zijn van een groeiproces, met 'al doende leert men'. Het hebben van parallelle leerlijnen naar eenzelfde graad is hartstikke nieuw voor Nederland, binnen eenzelfde instelling. Dat brengt allerlei verantwoordelijkheden met zich mee. Dat geldt ook voor de overheid en instanties zoals de NVAO. Iedereen zal het zien, en merken.

PS-1

Naast de directe instroom vanuit de Ad naar de Bachelor komen ook veel afgestudeerden die zijn gaan werken, wel een keer aankloppen bij een hogeschool om verder te gaan. De vraag is wat er op dat moment nog is overgebleven van de rechten die zij 'toen' hadden als Ad'er. Wordt het een simpel geval van zij-instroom of wordt het vanwege zaken als het wettelijk collegegeld en de beperkte bekostiging door de overheid toch een geval van maatwerk?

Maar ga je dan als hogeschool ook bewust werven onder deze groep met zo'n maatwerktraject? Komt er een landelijke website voor deze leerlijnen?

PS-2

Een punt dat ook wel een keer opduikt, en ook in de OER thuishoort, is hoe om te gaan met studenten die aan het eind van jaar 2 net niet alles hebben gehaald. Mogen ze alvast met de Bachelor beginnen, met dezelfde rechten als degenen die de Ad in bezit hebben?

Maar dan moet de bacheloropleiding meewerken. Ook moet het ontbrekende aantal Ad-studiepunten 'beheersbaar' zijn. Verwacht mag worden dat de bacheloropleiding eist dat de inschrijving aldaar de eerste is, en het afmaken van de Ad als tweede inschrijving wordt gezien.

PS-3

Laten we het maar niet hebben over de maas in de wet voor iemand die na de eerste Ad graag meteen een tweede Ad wil doen, tegen wettelijk collegegeld. Daarbij wordt met opzet een of meer studiepunten bij de eerste Ad niet behaald, waarna met ingang van het nieuwe studiejaar de inschrijving bij een tweede Ad plaatsvindt en de hogeschool geen instellingscollegegeld kan en moet vragen. Het afmaken van de eerste Ad kan vervolgens parallel met het eerste leerjaar van de tweede Ad geschieden. Maar nogmaals, we signaleren het alleen maar...